

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inzerate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 24. januarja 1896.

Politiški oddelek.

Grof Thun.

Odstopil je češki namestnik grof Thun, to je jedna najvažnejših novic v notranji avstrijski politiki. Vsi časopisi so se obširno bavili s to stvarjo, dočim navadno prineso le kratko poročilo v „Političnem pregledu“, ako odstopi kak namestnik ali deželni predsednik. Grof Thun ni bil navaden namestnik, temveč nekaj podkralj na Češkem, če tudi mu zakonito niso bile priznane nič večje pravice, kakor kakemu drugemu načelniku dežele. Grof Thun se je bil izgovoril, da se brez njega dovoljenja ne sme ničesar preminjati na Češkem. Taaffe, Windischgrätz in Kielmansegg so se ravnali po tem dogovoru, še le Badeni se je upal v zbornici poslancev povedati, da ima tudi grof Thun ravnati se po njegovih navodilih, ne pa narobe. Grof Thun je oviral odpravo izjemnega stanja. Na Dunaju so bili že davno spoznali, da ni umestno, ali grof Thun je hotel, da se obdrži, in ohranilo se je, dokler ga ni odpravil grof Badeni.

Grof Thun je pripadal tistim starim avstrijskim plemenitim rodbinam v Avstriji, ki mislijo, da imajo nekako predpravo do vladanja. Njegov oče je bil znan državnik, a tudi on je bil nadarjen in bi se bil obnesel pri drugačnih razmerah. Za ustavno dobo pa Thun ni bil primeren, kajti on se ni mogel sprijazniti z mislijo, da imajo politiko odločevati tudi ljudje, ki niso knezi ali grofi. Bil je jednako prevzet, kakor knez Karol Schwarzenberg, kateri je v deželnem zboru takoj koga razžalil, če je le usta odprl.

Grof Thun je malo poprej, nego je bil imenovan za namestnika, se bil v deželnem zboru izrekel jako odločno za to, da se cesar krona za češkega kralja. To mu je najbrž bilo pogladilo pot do namestniškega stola. Grof Taaffe ni bil naudušen za obnovljenje češkega državnega prava, a v skrajnem slučaju bi pa le bil privolil v kro-

nanje, ako bi samo pri tem bilo ostalo. Na Dunaju so hoteli Čehe voditi za nos. Če so zahtevali narodno enakopravnost, so jim govorili o deželni avtonomiji, zgodovinskih pravicah dežel, ako so pa zahtevali uresničenje češkega državnega prava, se je pa jim govorilo o enakopravnosti narodov. Storilo se pa ni dosti, niti v tem niti v onem oziru. Grof Taaffe je mislil, da bodo že Čehi silno veseli, ako pride na višje mesto kak mož, ki se je poganjal za češko državno pravo, ali pa narodno enakopravnost. Tako sta postala ministra baron Pražak in grof Schönborn, grof Thun pa namestnik. V resnici pa izmed teh treh za Čehe, razen prvega ni nobeden ničesa storil. Grof Schönborn in grof Thun sta kmalu pokazala, da so jim Nemci bolj na srcu nego Čehi. Zatajila sta popolnoma svoje prejšnje nazore.

Za kronanje bi se morda še bila poganjala, ko bi Mladočehi ne bili začeli izjavljati, da ni kronanje glavna stvar, temveč obnovljenje državnih pravic dežel češke krone, in pa da se pri tem mora gledati na pravice naroda, ne pa le na predpravo plemstva. Ko so zgodovinski plemenitaši slišali, da se z obnovljenjem češkega državnega prava ne mislijo obnoviti kake njih stare predprave, zgubili so vse naudušenje za to pravo.

Glavna naloga grofa Thuna je bila omejiti ali pa popolnoma uničiti mladočeško gibanje in Staročehom zopet pomagati na konja. To bi bilo tudi mogoče, da se ni lotil stvari na napačnem koncu. Pri nastopu je imel nekaj popularnosti pri češkem narodu. Gotovo bi bil marsikaj lahko dosegel na Dunaju, ker je grof Taaffe imel zaupanje vanj. V šolskem oziru imajo tudi na Češkem še Slovani marsikaj želeli. Število čeških srednjih šol ni v pravem razmerju z nemškimi, vlada bi bila lahko z večjo odločnostjo pospeševala osnovo čeških ljudskih šol v češkem ozemlju. Če bi se občine bile branile in se semtertja bile lahko osnovala na stroške dežele. Vse take pridobitve bi bile veljale za pridobitve staročeske stranke in vpliv Mladočehov bi bil od dne do dne slabši. Grof Thun se je pa naravnost zaletel v Mladočehe in to je moralo onemogočiti vspeh njegove politike.

Prva stvar mu je bila, da si pridobi Nemce za borbo proti Mladočehom. To je moralo vzbuditi največje nezaupanje mej Čehi proti njemu, posebno, ker še češčine ni dobro znal. Pred vsem so plod njegovega prizadevanja nesrečne punktacije, ki so popolnoma izpodkopale staročeško stranko. Nemci so res se povrnili v deželni zbor, iz katerega so bili izstopili, a zato je pa staročeški stranki bila odmenjena popolna politična smrt. Ko je vsled punktacij se bilo utrdilo stališče mladočeške stranke, ki je imela dobra sredstva za agitacije, je pa grof Thun porabil neke nereda v Pragi v to, da je priporočil proglazenje izjemnega stanja.

S tem si je pa izgubil poslednjo trohico popularnosti. Izjemno stanje je zadelo Čehe sploh in to mu je zatorej narod sploh zameril. Mislil je, da bode s tem uničil Mladočehe, a je jim še le prav stališče utrdil. Staročeško stranko je pa pripravil ob ves vpliv, ker se je govorilo, da se je izjemno stanje njej na ljubo proglasilo. Grof Thun je kmalu spoznal, da se je motil, a je bil preveč prevzet, da bi bil svojo napako priznal. Za to je pa odprava izjemnega stanja počakala še Badenijevo vlado.

Grof Badeni bi bil rad ohranil grofa Thuna na predsedniškem stolu, ker bi si s tem bil zagotovil pomoč češkega plemstva. Hotel je narediti spravo mej namestnikom in Mladočehi. Grof Thun je v to bil tudi pripravljen, ker je mislil, da je najbolje za interese veleposestva, ako on ostane na svojem mestu. Mladočehi pa niso hoteli slišati o nobeni spravi z njim in so ga s svojimi demonstracijami v deželnem zboru onemogočili. Prisiljen je bil dati ostavko in vlada jo je vsprejela.

Če so Mladočehi umno ravnali, o tem so mnjenja različna. Staročeški listi seveda vsi menijo, da bi bili Mladočehi pametneje naredili, da so se pobotali z grofom Thunom, ker le v sporazumljenju z veleposestniki morejo Čehi kaj doseči. To je nekoliko resnice, a pomisliti je pa, da mora mladočeška stranka tudi skrbeti za svoj obstanek.

Dosedaj je pobijala grofa Thuna, in bi jako slab utis napravilo na prebivalstvo, ko bi ga najedenkrat hvallila. Če bi jela podpirati prouzročitelja izjemnega stanja, bi jo zadela najbrž osoda Staročehov, ki so bili vladi na ljubo nastopili vso drugačno pot, kakor so jo poprej hodili. Po našem mnenju za Čehe ni škoda, da je šel Thun, kar že to kaže, da Nemci žalujejo za njim. Popolna sprava mej njim in Mladočehi ni bila mogoča, vedno bi bil jim skušal kaj škodovati. Še v zadnjem trenutku je v deželnem zboru z vsem svojim vplivom podpiral Nemce proti Čehom. To bi se bilo vedno godilo, češki stvari gotovo ne v korist.

Politični pregled.

Slovenska šola v Gorici. — Italijani delajo na vso moč, da bi onemogočili slovensko šolo. Pri nastavljanju učiteljev so pred vsem gledali na to, da nastavijo najnesposobnejše moči. Vsprejeli niso nobenega učitelja, ki je bil nastav-

ljen na „Slogini“ šoli. Deželni šolski svet je jim nekoliko pokvaril račun. Razveljavil je imenovanje dveh začasnih učiteljev, ki sta popolnoma nesposobni. Naročil je mestnemu zastopu, da ima izmed drugih prosilk dve stalno imenovati. Pri upisovanju v šolo so mnogo slovenskih otrok odklonili, posebno tiste, ki imajo bližje v kako slovensko šolo v okolici. Seveda Italijana, ki sta vpisavala, nista mislila na to, da bodo otroci zares šli v jedno- ali dvorazredno šolo v okolici, temveč nadejala sta se, da se vpišejo v mestu v kako italijansko šolo. Proti takemu postopanju pritožili so se stariši pri namestništvu v Trstu, slovenski poslanci so pa v deželnem zboru stavili interpelacijo do učnega ministra.

Slovanščina v isterskem deželnem zboru. Ko je imel dr. Laginja storiti obljubo, zahtevali so slovanski poslanci, da se besedilo obljube prečita tudi v hrvaščini. a deželni glavar pa tega ni hotel dovoliti. Ko je potem poslanec Spinčič bil v deželnem zboru omenjal, kako so Italijani blizu Pirana bili napali slovanske poslance, ki so se zaradi slabega vremena morali izkrcati, je italijanska večina uprizorila ogromen škandal. Vpilo se je: „Dobili ste, kar ste iskali“. „Pobili naj bi bili vas!“ To obnašanje italijanske večine dokazuje, da je dotični napad bil uprizorjen od italijanske gospode same. Zares globoko so propali že Italijani, da take dogodke že v zbornici odobravajo. Najčudneje je pa, da vlada vse to mirno gleda. Pa kaj se če. Rinaldini bode zopet stvar vse v lepši luči poročal na Dunaj in na Dunaju mu bodo verjeli. Dokler se ne zamenj namestnik, ni upati zboljšanja razmer.

Koroški deželni predsednik je te dni slavil svojo sedemdesetletnico. Celovski mestni zastop ga je izvolil za častnega občana. To pa vendar ni gladko šlo. Nemški nacionalsci so se silno upirali in župan Posch je že moral pretiti s tem, da odstopi, še le potem so nemški nacionalsci prijenjali. Zaradi lepšega je seveda deželni predsednik izvoljen jednoglasno za častnega občana, a manjkalo je pri dotični seji mnogo mestnih odbornikov. Tudi po deželi so deželnega predsednika v več občinah na enak način počastili, in je seveda povsod šlo bolj gladko nego v Celovcu.

Koroškemu deželnemu zboru je vlada predložila načrt zakona, s katerim se proglašča veronauk na višji realki za obvezen predmet. Nemška večina ni nič kaj zadovoljna s to predlogo in je celo mogoče, da jo odkloni. Nemški listi že napovedujejo, da bi potem preveč trpel pouk v drugih predmetih, ko bi se še veronauk učil dve uri na teden. Strah pred veronaukom je pri liberalnih Nemcih zares velik.

Volitve za dunajski mestni zbor bodo baje še le jeseni. Zavlekle so se s tem, da so se protisemitje pritožili proti razpustu mestnega zastopa pri državnem in upravnem sodišču. Protisemitje vedo, da propadejo s svojimi pritožbami, ali jim ni na tem, temveč hočejo volitev zavleči. Sedaj zanje razmere ne stoje posebno ugodno. Vlada je obljubila uradnikom zboljšanje plač, in uradniki bi sedaj z vlado volili. Čez nekaj mesecev bode zopet drugače. Zboljšanje ne bode tako znatno, da bi vse zadovoljilo in zopet bodo volili s protisemiti, da pokažejo svojo nezadovoljnost. Volilno gibanje je pa na Dunaju precej živo. V tretjem razredu bodo tudi socijalni demokratje poskusili s svojimi kandidati. Zmagali ne bodo, a ob mnogo glasov bodo pa le pripravili protisemite. Da protisemitom nastop socijalnih demokratov ni po volji, to je vidno iz njih glasil, ki zaradi tega močno zabavljajo.

Volilna reforma. — Vedno jasneja poročila o volilni reformi prihajajo na dan. Kakor te dni pišejo časopisi, bode nova kurija obsegala 72 poslancev. Volili bodo v njej vsi dosedanji volilci, potem pa še drugi polnoletni samopravni moški. Od volilne pravice bodo pa izključeni posli, kakor že konservativci in Poljaki. Češka bode volila v novi kuriji 18, Galicija 15, Dolenja Avstrija 9, Moravska 7, Štajerska 4, Tirolska in Gorenje Avstrijska po 3, Dalmacija, Bukovina in Šlezija po 2, Trst, Istra, Goriška, Kranjska, Koroška, Preda-